

İMAM MÂLİK

MUVATTA'

ŞERHİ

İMAM MUHAMMED RİVÂYETİ

-1-

TERCÜME, ŞERH VE TAHRIÇ

İSMAIL KARAGÖZOĞLU

kayihan

İÇİNDEKİLER

TAKRİZ	11
ÖNSÖZ	17
İMAM MÂLİK B. ENES'İN HAYATI VE ESERLERİ.....	19
İMAM MUHAMMED B. HASAN'IN HAYATI VE ESERLERİ	31
MÜRSEL HADİS.....	58
MUVATTA.....	61

NAMAZ KONULARI

1- Namaz Vakitleri.....	75
İkinci Namazının Vakti	78
2- Abdeste Başlamak.....	81
Burna Su Çekmek.....	82
Taharetlenmeyi Tek Yapmak.....	83
Abdesti Güzel Almak ve Namaza Yürüyerek Gitmek	84
3- Abdest Alırken İki Eli Yıkamak.....	86
4- Taharete Su Kullanmak.....	87
5- Erkeklik Organına Dokunmaktan Dolayı Abdest Almak.....	89
6- Ateşin Değdiği Şeyleri Yemekten Dolayı Abdest Almak	107
7- Karı-Kocanın Bir Kaptan Abdest Almaları.....	113
8- Burun Kanamasından Dolayı Abdest Almak.....	115
9- Çocuk Bevlinin Değdiği Yeri Yıkamak.....	119
10- Meziden Dolayı Abdest Almak	122
11- Yırtıcı Hayvanların İçtiği ve Yaladığı Sudan Abdest Almak.....	126
12- Deniz Suyu İle Abdest Almak.....	128
13- Mestler Üzerine Mesh Etmek.....	130
14- Sarık ve Başörtüsü Üzerine Mesh Etmek	135

-6-

15- Cünüplükten Dolayı Gusletmek.....	137
16- Gece Cünüp Olan Kimse.....	138
17- Cuma Günü Gusül Almak.....	140
18- Bayram Günlerinde Gusül Almak.....	153
19- Toprak İle Teyemmüm Almak.....	155
20- Erkeğin Hayızlı Hanımı İle Mübâşeret Etmesi.....	159
21- Erkek ve Kadının Sünnet Yerleri Birleştiği Zaman Gusül Almak Gerekir mi?.....	162
22- Uyumak Abdesti Bozar mı?	165
23- Rüyasında Erkeğin Gördüğünü Gören Kadın.....	167
24- İstihâza Kanı.....	169
25- Hayız Kanını Sarı ya da Bulanık Gören Kadın	172
26- Hayızlı Kadının Kocasının Bazı Uzuvarlarını Yıkaması.....	174
27- Kadının Abdest Aldığı Suyun Fazlası İle Erkeğin Gusül ve Abdest Alması.....	176
28- Kedinin İçtiği Sudan Abdest Almak.....	178
29- Ezan ve Tesvîb	180
30- Namaza Gitmek ve Mescitlerin Fazileti.....	183
31- Kâmet Okunduktan Sonra Başka Namaza Başlamak	185
32- Safları Düzeltmek.....	187
33- Namaza Başlamak	189
34- İmamın Arkasında Kırâat	200
35- Namaza Geç Gelen Kimse.....	215
Rükûa Yetişen Kimse, O Rekâta Yetişmiş Demektir	216
36- Farz Namazlarda Bir Rekâtte Birden Fazla Sûre Okuyan Kimse	219
37- Namazda Sesli Okumak ve Bunun Müstehapları.....	221
38- Namazda “Âmîn” Demek.....	223
39- Sehiv Secdesi.....	225
40- Namazda Oynamak ve Secde Yerindeki Taşları Düzeltmenin Mekrûh Olması	234
41- Namazda Teşehhüd	239
42- Secdenin Sünneti	245
43- Namazda Oturuş	247
44- Oturan Kimsenin Namazı	250
45- Tek Parça Elbisenin İçinde Namaz Kılmak.....	256
46- Gece Namazı	262
47- Namazın İçinde Abdestin Bozulması.....	271

48- Kur'an'ın Fazileti ve Müstahab Zikirler.....	273
49- Namaz Kılarken Selam Verilen Kimse	276
50- İki Kişinin Cemaatle Namaz Kılması	278
51-Koyun Ağıllarında Namaz Kılmak.....	281
52- Güneş Doğarken ve Batarken Namaz Kılmak.....	283
53- Sıcak Vakitlerde Namaz	288
54- Namazı Unutan veya Vaktinde Kılmayan Kimse	290
55- Yağmurlu Gecede Namaz ve Cemaatin Fazileti	294
56- Seferde Namaz Kısaltmak.....	298
57- Şehre veya Başka Yere Giren Kimse Namazını Ne Zaman Tam Kılar? ..	302
58- Seferi İken Namazda Kıraat.....	306
59- Seferde İki Namazı Cem Etmek.....	308
60- Seferde Binek Üzerinde Namaz Kılmak	312
61- Namaz Kılan Kimse Kazaya Kalmış Bir Namazını Hatırlarsa	318
62- Farz Namazı Evinde Kılıp Sonradan Cemaat Namazına Yetişen Kimse	319
63- Namaz ve Yemek Aynı Vakitte Hazır Olursa Hangisinden Başlar?	322
64- İkinci Namazından Sonra Nafile Kılmak.....	324
İkinci Namazının Ehemmiyeti	325
65- Cuma Namazının Vakti ve Cuma Günü Güzel Koku Sürünmek	326
Cuma Günü İki Ezan Meselesi	328
66- Cuma Namazında Kıraat ve	
Hutbe Esnasında Susmanın Müstehap Olması.....	329
67- Bayram Namazları ve Hutbesi	335
68- Bayram Namazından Önce veya Sonra Nafile Namaz Kılmak.....	339
69-Bayram Namazlarında Kıraat.....	341
70- Bayram Namazlarında Tekbir	343
71- Ramazan Ayında Gece İbadeti (Teravih) ve Fazileti	346
Hz. Ömer'in Teravih Namazını Cemaatle Kıldırması	350
72- Sabah Namazında Kunut Okumak.....	354
73- Sabah Namazını Cemaatle Kılmanın Fazileti ve	
Sabah Namazının Sünneti	358
Sabah Namazının Sünnetinden Sonra Uzanmak.....	360
74- Sabah Namazında Kıraatin Uzunluğu ve	
Hafif Tutmanın Müstehap Olması.....	363
75- Akşam Namazı Gündüzün Vitridir.....	369
76- Vitr Namazı	371
77- Binek Üzerinde Vitr Namazı Kılmak	373

78- Vitir Namazını Geciktirmek.....	375
79-Vitir Namazında Selam	379
80- Tilâvet Secdeleri	387
Necm Sûresindeki Secde Âyeti.....	388
Hac Sûresinde Kaç Adet Secde Âyeti Vardır?.....	389
81- Namaz Kılanın Önünden Geçmek.....	394
Namaz Kılanın Önünden Geçmenin Günahı.....	396
Namazı Hiçbir Şey Bölemez/Kesemez.....	398
82- Mescide Girilince Kılınması Müstehap Olan Namaz (Tahiyyetü'l-Mescid Namazı)	400
83- Namazdan Ayrılma	402
84- Baygın Kimsenin Namazı	405
85- Hastanın Namazı.....	408
86- Mescitte Balgam Çıkarmanın Mekrûh Olması	410
87- Cünüp veya Hayızlıyken Terleyen Kimsenin Elbisesinin Durumu	413
88- Kiblenin Başlangıcı ve Beyt-i Makdis'e Dönme Hükmünün Kaldırılması.....	414
89- Cünüp veya Abdestsiz Bir Kişinin Cemaate Namaz Kıldırması.....	417
90- Safın Gerisinde Rükû Yapan ve Rükûda Kur'ân Okuyan Kimse	419
Rükûda Kur'ân Okumanın Yasaklanması.....	421
91- Bir Şey Taşıyarak Namaz Kılan Kimse	423
92- Namaz Kılan Erkek Kiblesi Arasında Uyuyan Kadın	425
93- Korku Namazı.....	428
94- Namazda Sağ El Sol El Üzerine Koymak	432
95- Hz. Peygamber (s.a.v.) Üzerine Salât Okumak.....	434
96- Yağmur Duası.....	438
97- Namaz Kıldığı Yerde Oturan Kimse	441
98- Farzlardan Sonra Tetavvu/Nafile Namazı.....	443
99- Cünüp ya da Abdestsiz Kimsenin Kurân'a Dokunması.....	446
100- Elbisesini Sürüyen Erkek ve Kadının Elbisesine Necaset Takılması ve Bunun Mekrûh Olması.....	450
101- Cihadın Fazileti	453
102-Şehitlik Olan Ölümler	455
Şehitler Beştir.....	457

CENAZE KONULARI

103- Kadın, Ölen Kocasının Cenazesini Yıkayabilir.....	461
104- Cenaze Ne İle Kefenlenir?	463
105- Cenaze İle Beraber Yürümek.....	465
106- Cenazeyi Ateş veya Meşale İle Takip Etmek	468
107- Cenaze İçin Ayağa Kalkmak	469
108- Cenaze Namazı ve Ölüye Dua.....	471
109- Mescitte Cenaze Namazı Kılmak.....	476
110- Cenazeyi Taşıyan, Kefenleyen ve Yıkayan Kimsenin Abdesti Bozulur Mu?.....	477
111- Abdestsiz Olarak Cenaze Namazına Gelen Kimse	480
112- Defnedildikten Sonra Cenaze Namazı Kılmak.....	482
Mescidi Nebevî'yi Temizleyen Kadının Cenaze Namazı	482
113- Üzerine Ağlanması Sebebiyle Ölü Azap Duyar	485
114- Kabristanlıkta Namaz Kılmak, Kabre Doğru Namaz Kılmak ve Kabre Yaslanmak.....	490
Kabir Üzerine Oturmak.....	491

ZEKAT KİTABI

115- Malın Zekâtı.....	495
116- Zekât Vermenin Vacip Olduğu Miktar	498
117- Malın Zekâtını Vermek Ne Zaman Vacip Olur?	501
118- Borcu Olan Bir Kimse Zekât Verir mi?.....	502
119- Ziynet Eşyasının Zekâtı.....	505
120- Öşür	508
120- Cizye.....	511
122- Köle, At ve Beygirlerin Zekâtı	515
123- Definenin Zekâtı	520
124- Sığırın Zekâtı	523
125- Kenz.....	525
Malının Zekâtını Ödemeyen Kimsenin Âkıbeti	526
126- Zekât Vermenin Helal Olduğu Kimseler	527
127- Sadaka-i Fıtır	530
128- Zeytinin Zekâtı.....	532

ORUÇ KİTABI

-10-

129- Ramazan Hilâlini Görünce Oruca Başlamak ve	535
Şevval Hilalini Görünce Bayram Yapmak.....	535
130- Oruç Tutana Yemek Ne Zaman Haram Olur.....	538
131- Ramazan'da Orucu Kasten Bozmak.....	543
132- Ramazan'da Cünüp Olduğu Halde Üzerine Fecir Doğan Kimse.....	545
133- Oruçlunun Öpmesi	550
134- Oruçlunun Kan Aldırması	554
135- Kusmak Orucu Bozar mı?	557
136- Yolculukta Oruç Tutmak.....	558
137- Ramazan Orucunun Kazaya Bıraktığı Günleri	561
Farklı Günlerde Tutulur mu?.....	561
138- Nafile Oruç Tutup Sonra Bozan Kimse	563
139-İftarı Acele Yapmak.....	565
140- Akşam Oldu Zannı İle Orucunu Açan Kimse.....	568
141- Visâl Orucu	570
142- Arafe Günü Orucu.....	572
143- Oruç Tutmanın Mekkûh Olduğu Günler.....	574
144- Oruca Geceden Niyet Etmek.....	577
145- Oruç Tutmaya Devam Etmek	579
146- Âşûrâ Orucu	581
147- Kadir Gecesi.....	584
148- İtikâf.....	586
İNDEKS.....	591

TAKRİZ

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Asr-ı saadette yaşama imkânına nail olamamış Müslümanlarla Hazret-i Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) arasındaki rabıta ve muhabbet ancak ve ancak hadîs-i şerifler vasıtasıyla kurulmaktadır. Onun mübarek söz, fiil, takrir, ahlâk ve şemâili hakkındaki tüm mâlûmat ancak hadîs literatürü sayesinde bizlere intikal etmiştir. Bu itibarla ulemâ-i kirâm, henüz Resûl-i Ekrem'in sağlığından başlamak üzere -tıpkı Kur'ân-ı Azîmüşşân'ı zabt ettikleri gibi- hadîsleri zabt ve muhafazaya gayret etmiş, müstakbel muhataplara sadırlarda ve satırlarda muhafaza etmiş oldukları hadîsleri özenle nakletmişlerdir. Abdullah b. Amr (radiyallahu anh)'ın Resûlullah'tan işittiği her şeyi ezberleyebilmek niyetiyle kayda geçirdiği, buna şahit olan bazı sahabîlerin, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in kızgın ya da hoşnut, beşerî her hâlinde ağzından çıkan her sözü yazmanın hatalı bir iş olabileceğini hatırlatarak onu bundan sakındırdıkları ve bunun üzerine Abdullah b. Amr'ın bizzat Resûl-i Ekrem'den müsaade alarak hadîs yazımını sürdürdüğü, yaygın olarak bilenen rivayetlerdendir. İşte bu gibi müsaade ve hatta teşviklerle hadîs-i nebevîler azamî ihtimam gösterilerek kaydedilmiş ve bizzat sahabîler tarafından hadîs cüzleri, sahifeler meydana getirilmiştir.

Muhammed Hamîdullah'ın (ö. 2002) tespit ve neşrettiği Hemmâm b. Münebbih'in (ö. 132/750) *Sahîfe'si*, aslı itibariyle Hemmâm'ın hocası Ebû Hüreyre (r.a.)'ın defterinde kayıtlı olan hadîslere dayanmaktaydı. Merhum Muhammed Mustafa el-A'zamî'nin (ö. 2017) *Studies in Early Hadith Literature*, Fuat Sezgin'in (ö. 2018) *Buhârî'nin Kaynakları* ve Kemal Sandıkçı'nın *İlk Üç Asırda İslâm Coğrafyasında Hadîs* isimli doktora çalışmaları, hadîs-i nebevîlerin erken dönem yazılı kaynaklarını ispat etmek gayesindeki önemli neşriyattandır. Elinizdeki eser, işbu erken dönem hadîs tasnifinin en seçkin örneklerinden, günümüze erişen en kadim numunelerden İmam Mâlik b. Enes'in (ö. 179/795) *el-Muvatta'* isimli eser-i muhalledidir.

ÖNSÖZ

-17-

Rızasını talep etmek uğruna ilmine hizmet etmeyi bizlere nasip eden âlemlerin Rabbi Allah'a sonsuz hamd ü sena olsun. Sünnetini insanlara ilan etmek ve yüceltmek için hadislerinin yazıldığı kitapları tercüme ve şerh ettiğimiz eşsiz numunemiz Hz. Muhammed Mustafa'ya salât ve selâm olsun. O'nun ehl-i beytine ve ashabına da salât ve selâm ederiz.

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in vefatından altı ay sonra müslümanlar zayi olmalarından korktukları için Kur'an-ı Kerim'i mushaf halinde iki kapak arasında topladılar. Daha sonra Hz. Osman zamanında ihtiyaç olunca bu nüshadan Kur'an-ı Kerim'i çoğaltarak İslam memleketlerine dağıttılar. İnzâl edildiği günden beri bir harfi bile değişmeden ve mevsukiyeti hakkında hiçbir tartışma olmadan zamanımıza kadar geldi.

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ashabı zamanla yavaş yavaş bu dünyayı terk etmeye başladılar. Âlimin ölümü âlemin ölümü demek olduğu için Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hadislerini bilenlerin azalması, bazı rivâyetlerde ihtilafların meydana gelmesi üzerine hadislerin zayi olmasından korkan Emevî halifesi Ömer b. Abdülaziz, belli başlı İslam şehirlerindeki en büyük muhaddislere haber gönderek sünnet ve hadislerin tespit edilmesini emretti. Tafsilatı hadis tarihi kitaplarına bırakarak diyoruz ki; Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hadislerini en önce yazanlardan birisi de hicret diyarı Medine-i Münevvere'nin imamı Malik b. Enes'tir. Doğudan batıya kadar İslam memleketlerindeki ilim âşıkları Hz. Peygamber'in şehrine gelerek İmam Malik'ten hadis yazdılar ve bu yazdıklarını memleketlerine götürdüler. İşte bu gelenlerin birisi de İmam Azam Ebû Hanîfe'nin talebesi, Hanefî mezhebinin kâtibi İmam Muhammed b. Hasan'dır.

İmam Muhammed'in hadis ve fıkıh tarihindeki yeri çok müstesnadır. Müçtehitler arasında bir köprü vazifesi görmüştür. İmam Azam Ebû Hanîfe'ye dört sene talebelik yapmıştır. Onun vefatından sonra tarihte ilk şeyhülislam kadılar kadısı İmam Ebû Yûsuf'a talebelik etmiştir. Daha sonra Medine-i Münevvere'ye giderek İmam Malik'in yanında üç sene kalmış ve *Muvatta* kitabını ondan rivâyet etti. Talebesi İmam Şâfiî, kendisinden aldığı iki katır yükü ilimle Mısır'a giderek mezhebi cedidini kurmuştur. Keza Malikî mezhebinin kuruluş aşamasında mühim vazifeler icra eden Esed b. Furat, İmam Muhammed'in talebesi-

İMAM MUHAMMED B. HASAN'IN HAYATI VE ESERLERİ

İmam Muhammed'in İsmi ve Doğumu:

İsmi: Muhammed b. el-Hasan b. Ferkad eş-Şeybânî'dir. Şeybânîlerin mevlâsıdır. İbn Asâkîr (ö. 571/1175), *Târîhu Dımeşk* kitabında babası Hasan b. Ferkad'ın hal' fetvası tercümesini yazmış ve onun zengin, servet sahibi birisi olduğunu zikretmiştir.³⁹

“Şeybânî” nisbesi konusunda kaynaklardaki bilgiler açık olmakla birlikte bu nisbenin sebebi tartışmalıdır. Abdulkâhir el-Bağdâdî (ö. 429/1038) ile İmam Suyûtî (ö. 911/1505), İmam Muhammed'in nesep itibariyle bizzat “Şeyban” kabilesinden geldiği istikametindeki görüşü benimserken, birçok kaynaktan ise, onun “Şeyban” kabilesiyle ilgisinin nesep itibariyle değil, “*velâen*”; yani aralarındaki dostlukları sebebiyle olduğunu belirtilir.⁴⁰

Babası Hasan, “Horasta” ahalisindedir. Horasta, Dımeşk'in ortasında meşhur bir köydür. Tarihçilerin büyük bir kısmına göre Şeybânî aslen, Şam'ın “Guta” bölgesinde bulunan “Harasta” köyündendir. Bu nedenle İbn Asâkîr onun babasının biyografisini yazarken, “*Hasan b. Ferkad el-Horastavî*” diyerek onu bu köye nispet etmiştir.⁴¹

Emevî devletinin sonlarına doğru Irak'a gelip yerleşmiş, oğlu Muhammed ise Vasıt'ta hicrî 132 (miladi 749) senesinde doğmuştur. Oğlu Muhammed'i Kûfe'ye götürmüş ve orada büyümüştür.

İbn Sa'd şöyle der: “*Muhammed b. el-Hasan aslı Cezîre'dendir. Babası Şam'a yerleşmiş, sonra Vâsıt'a gelmiş ve oğlu Muhammed burada doğmuştur.*”⁴²

İbn Sa'd ve İbn Cerir et-Taberî gibi ünlü tarihçiler, İmam Muhammed'in Cezîre asıllı olduğunu, babasının Şam ordusunda bir asker olarak görev aldığını, Emevîle-

³⁹ Kevserî, *Bülûğu'l-Emânî fi Sirati'l-İmam Muhammed b. el-Hasan eş-Şeybânî*, s.4.

⁴⁰ Mehmet Duran, *İmam Muhammed eş-Şeybânî'nin Hayatı ve Hanefî Fıkınının Tedvinindeki Yeri*, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, sy. 9, 2007, s.171.

⁴¹ Agm, s.172.

⁴² İbn Hacer, *Lisânu'l-Mizân*, V/128; Kevserî, *Bülûğu'l-Emânî*, s.5; Menâkibu Ebû Hanîfe, s.51.

MÜRSEL HADİS

المرسل/Mürsel: Lügatte, “göndermek, salıvermek, bırakmak” anlamındaki “irsâl” kelimesinin mastarından türemiştir.

-58-

Mürsel kelimesi hadis ilminde; *tâbiünden bir ravinin, kendisiyle Hz. Peygamber arasındaki sahâbînin ismini atlayarak naklettiği hadis* demektir. Usul ve fıkıh âlimlerinin kullanımına göre *munkatî’, mu’dal, müdelles ve muallâk gibi senedinin herhangi bir yerinden bir veya birden çok ravisi düşen hadis*, demektir.¹⁴²

Mürsel hadisi bütün muhaddisler kullanmışlardır. Tâbiünün sahâbeyi atlayarak doğrudan Hz. Peygamber’den naklettiği mürsel hadislerin sayısının Buhârî’nin *el-Câmiu’s-Sahîh*’inde 93, Müslim’in *el-Câmiu’s-Sahîh*’inde 11, Tirmizî’nin *es-Sünen*’inde 128, Nesâî’nin *es-Sünen*’inde 66, Ebû Dâvûd’un *es-Sünen*’inde 70, İbn Mâce’nin *es-Sünen*’inde 9, Dârimî’nin *es-Sünen*’inde 90, Ahmed b. Hanbel’in *el-Müsned*’inde 98 ve Mâlik’in *el-Muvatta*’ında 222,¹⁴³ Muhammed b. Hasan, *el-Âsâr*’ında 114, Ebû Yûsuf, *Kitâbu’l-Âsâr*’ında 237 olduğu tespit edilmiştir.¹⁴⁴

İmam Serahsî der ki: “Bize göre mürsel ve *munkatî’* haber, rivâyet eden ravi güvenilir olduktan sonra hüccettir. Vele ki başka bir yoldan müsned olarak rivâyet edilmiş olmasın.”¹⁴⁵

Mürsel rivayetleri kabul etmemek sonradan ortaya çıkmış bir bidattir. Nitekim İbn Cerîr et-Taberî (ö. 310/923) şöyle demiştir: “Selef, mürsel hadisleri kabul ederdi. Mürsel hadisleri kabul etmemek, hicrî iki yüz senesinden sonra ortaya çıkmıştır.”¹⁴⁶

İmam Zebîdî (ö. 1205/1791) der ki: “Bütün Hanefî mezhebinin kitaplarına bakılırsa İmam Muhammed’in görüşü de Ebû Hanîfe ve Ebû Yûsuf gibi mürsel hadislerin kabulü yönündedir. İmam Mâlik’in mezhebi de mürsel hadislerin kabulü yönündedir.”¹⁴⁷

İmam Kevserî, “Hanefî Fıkıhının Esasları” olarak Türkçeye tercüme edilen “*Fıkhu Ehli’l-İrâk ve Hadisuhum*” kitabının “Haberin Kabul Şartları” bölümünde (s.19-21) şöyle der: Hanefiler, mürsel haberi rivâyet eden râvî, güvenilir/

¹⁴² Tehânevî, *Kavâid fî Ulûmi’l-Hadîs*, c. XVIII, s.8869.

¹⁴³ Selahattin Polat, *Mürsel*, DİA.

¹⁴⁴ Ebû Yûsuf ve Muhammed b. Hasan’ın *Kitâbu’l-Âsâr*’larındaki sayı tarafımızdan sayılmıştır. İki kitap da ikişer cilt olarak Kayıhan Yayınevi tarafından basılmıştır.

¹⁴⁵ Serahsî, *Usûl*, I, 364.

¹⁴⁶ Zebîdî, *Ahkâm Hadisleri*, II/458.

¹⁴⁷ Agy.

MUVATTA

Kelime olarak *Muvatta*, “tef’il” babında “tavti’e” den ism-i mef’ul olup “düzenlenmiş, kolaylaştırılmış” anlamındadır. Hadis sahasında telif edilen ilk eser olan *Muvatta*, Zeyd b. Ali’nin el-Mecmu’ o bir tarafa bırakılacak olursa aynı zamanda bize kadar ulaşmış en eski fıkıh kitabı sayılır.¹⁵²

Abdülaziz b. Abdullah el-Mâcişûn, Medinelilerin üzerinde görüş birliği ettiği konularda bir kitap yazmıştı. İmam Malik bu esere muttali olunca beğendi, ancak kitabın bölümleri ile ilgili asar ve haberlerin zikredilmeden geçilmesi hoşuna gitmedi. Bunun üzerine kendisi bir kitap yazmaya karar verdi. Yazacağı bu kitabın bölümleri fıkıh bablarına göre sahih haberleri ve Medine ehlinin ameliğini ihtiva edecekti. Bunun için gerekli hazırlığı yapmaya başladı.

Abbasi halifesi el-Mansur da İmam Malik’in bu niyetinden haberdar olmuştu. Doğru kabul edilen görüşe göre son haccı sırasında (147/764) ona Medine ehlinin ilmini, İbn Abbas’ın ruhsat ağırlıklı, İbn Ömer’in sertliğe kaçan görüşleriyle Abdullah b. Mes’ud’un şaz görüşlerinden kaçınarak tedvin etmesini tavsiye etti.

Halife Mansur ile yaptıkları bu görüşmeden sonra İmam Malik’in azmi daha da kuvvetlenmişti. Sonunda Medine ehlinin tevarüs ettiği amel ile yine onlar tarafından seleften rivayet edilmiş olan hadisler ve asar içinden ayıklanmış olanları bir araya toplamak için işe koyuldu. Kitabına sadece Medineli kendi şeyhlerinden gelen rivayetleri alıyordu. Medine dışından rivayet etti raviler yok denecek kadar azdır.

Bundan sonra İmam Malik *Muvatta*’yı arkadaşlarına okutmaya başladı. Onlar da bunu sema’/bizzat işitme yoluyla ondan aldılar. İmam Malik, bu kitabını daha sonraki dönemlerde yaşayan eser sahiplerinin âdeti olduğu üzere ashabına, istinsah edip elden ele dolaştırmaları için yazmamıştı. O dönemde itimat edilen uygulama sadece sema’ idi.¹⁵³

Muvatta Ravileri:

İbn Nâsiruddîn diye birinin hafız Muhammed b. Abdullah ed-Dimeşkî, “*İt-hâfu’s-Sâlik bi Ruvâti’l-Muvatta an Mâlik*” adlı eserinde *Muvatta* ravilerini 83’e

¹⁵² Ahmet Özel, *Hanefî Fıkıh Âlimleri*, s.480.

¹⁵³ Kevserî, *Makâlâtü’l-Kevserî*, s.279-280.

2- Abdeste Başlamak

بَابُ: اِبْتِدَاءِ الْوُضُوءِ

٥ - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ يَحْيَى بْنِ عُمَارَةَ بْنِ أَبِي حَسَنِ الْمَازِنِيِّ، عَنْ أَبِيهِ يَحْيَى، أَنَّهُ سَمِعَ جَدَّهُ أَبَا حَسَنِ، يَسْأَلُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ زَيْدِ بْنِ عَاصِمٍ، وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: ” هَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تُرِينِي كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ، قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَيْدٍ: نَعَمْ، فَدَعَا بِوَضُوءٍ، فَأَفْرَغَ عَلَى يَدَيْهِ فَغَسَلَ يَدَيْهِ مَرَّتَيْنِ، ثُمَّ مَضَمَضَ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا، ثُمَّ غَسَلَ يَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ مَرَّتَيْنِ، ثُمَّ مَسَحَ مِنْ مَقْدَمِ رَأْسِهِ حَتَّى ذَهَبَ بِهِمَا إِلَى قَفَاهُ، ثُمَّ رَدَّهُمَا إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي مِنْهُ بَدَأَ، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ ” .

قَالَ مُحَمَّدٌ: هَذَا حَسَنٌ، وَالْوُضُوءُ ثَلَاثًا ثَلَاثًا أَفْضَلُ، وَالِاثْنَانِ يُجْزِيَانِ، وَالْوَاحِدَةُ إِذَا أَسْبَغْتَ تُجْزِي أَيْضًا، وَهُوَ قَوْلُ أَبِي حَنِيفَةَ

-81-

5- Muhammed, Mâlik'ten, o Amr²¹³ b. Yahya²¹⁴ b. Umâre²¹⁵ b. Ebû Hasan el-Mâzinî'den, o babası Yahya'dan, o dedesi Ebû Hasan'dan şöyle rivâyet etmiştir:

Ebû Hasan, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ashabından Abdullah b. Zeyd'e: “*Allah Resulü (s.a.v.)'in nasıl abdest aldığı bana gösterebilir misin?*” dedi.

Abdullah b. Zeyd Radıyallâhu Anh: “**Evet**” dedi ve abdest suyu istedi. Suyu iki eline döktü ve ellerini iki defa yıkadı. Sonra ağzına su verdi. Sonra yüzünü üç defa yıkadı. Sonra ellerini dirseklerine kadar iki defa yıkadı. Sonra başının ön tarafından başlayarak ensesine kadar mesh etti sonra da ilk başladığı yere kadar ellerini geri getirdi. Sonra da ayaklarını yıkadı.²¹⁶

²¹³ Amr b. Yahya: Medineli sika/güvenilir bir ravidir. Hicri 130 senesinden sonra vefat etmiştir. (İbn Hacer, *et-Takrîb*, s.592)

²¹⁴ Yahya b. Umâre: Medineli sika/güvenilir bir ravidir. 91-100 seneleri arasında vefat etmiştir. (İbn Hacer, *et-Takrîb*, s.847)

²¹⁵ Umâre b. Ebû Hasan: Güvenilir bir ravidir. Onun Hz. Peygamber (sav)'i gördüğü söylense de bunu söyleyen hata etmiştir. Sahabi olan babası Ebû Hasan'dır. (İbn Hacer, *et-Takrîb*, s.564)

²¹⁶ Yahya b. Yahya el-Leysi, *Muvatta*, 33; Buhârî, 185; Müslim, 235; Ebû Dâvûd, 118; Tirmizî, 32; Neseî, 98; İbn Mâce, 434; Ahmed, *el-Müsned*, 16431.

4- Taharete Su Kullanmak

بَابُ: الْوُضُوءِ فِي الْأَسْتِنْجَاءِ

۱۰ - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ طَحْلَاءَ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ أَبَاهُ أَخْبَرَهُ ، أَنَّهُ سَمِعَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَتَوَضَّأُ وَضُوءً لِمَا تَحْتَ إِزَارِهِ .”
قَالَ مُحَمَّدٌ: وَبِهَذَا نَأْخُذُ ، وَالْأَسْتِنْجَاءُ بِالْمَاءِ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنْ غَيْرِهِ، وَهُوَ قَوْلُ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى

-87-

10- Muhammed, Mâlik'ten, o Yahya b. Muhammed b. Tahlâ'dan,²²⁹ o Osman b. Abdurrahman'dan, ona babası (Abdurrahman b. Osman b. Ubeydullah)²³⁰ haber vermiş.

O, Ömer b. Hattâb'ı (Radiyallâhu Anh) elbisesinin altından su ile taharetlenirken işitmiş.²³¹

İmam Muhammed der ki: “Biz bu görüşü alırız. Tuvalette su ile temizlenmek bize diğer şeylerle temizlenmekten daha sevimlidir. Bu, Ebû Hanîfe Rahîmehullâh'ın da görüşüdür.”

Açıklama:

“Elbisesinin altından” sözü, kinâyedir. Nereyi yıkadığını açıkça söylemediği için edep olarak bu şekilde söylemiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) büyük abdestten sonra daima temizlenmiş ve şöyle buyurmuştur: “Sizden birisi büyük abdestini bozmak için giderse temizlenmek için üç taşla beraber gitsin. Bu ona yeterlidir.”²³² Bu ve diğer hadîs-i şerîflerden de an-

²²⁹ Yahya b. Muhammed b. Tahlâ: Medineli olup, Leysoğullarının azatlısıdır. İbn Hibbân onu güvenilir ravileri topladığı *es-Sikât* kitabına almıştır. Bkz: VII/606.

²³⁰ Abdurrahman b. Osman b. Ubeydullah (ö. 73/692): Sahabeden olup, Talha b. Ubeydullah'ın kardeşinin oğludur. Abdullah b. Zübeyr'le beraber şehit olmuştur. (İbn Hacer, *et-Takrîb*, s. 467.)

²³¹ Yahya b. Yahya el-Leysi, *Muvatta*, 38.

²³² Ebû Dâvûd, 40; Neseî, 42; Ahmed, *el-Müsned*, 24771. Şuayb Arnavûd: “*Sahih li ğayrihi*.”

Yahya b. Maîn'e Ebû Hanîfe hakkında sordular: "O, sikadır/güvenilirdir. Onun zayıf olduğunu söyleyen hiçkimse duymadım. Şu, Şu'be b. Haccâc ona kendisine hadîs rivâyet etmesi için mektup yazardı. Şu'be de Şu'be'dir" dedi.

Süfyân b. Uyeyne: "Hadîs için beni ilk oturtan, Ebû Hanîfe'dir." Başka bir rivâyette ise şöyle demiştir: "Beni ilk defa hadîs ilmi için oturtan Ebû Hanîfe'dir. Kûfe'ye geldim. Ebû Hanîfe: "Hakikaten bu, Amr b. Dînar'ın hadîslerini en iyi bilendir" deyince, insanlar etrafımda toplandılar ve ben de onlara hadîs rivâyet ettim."

-100-

Ali b. el-Medîni: "Sevrî ve Abdullah b. Mubârek, Ebû Hanîfe'den rivâyette bulunmuşlardır. O, güvenilirdir, rivâyetlerinde bir sakınca yoktur."

Zehebî'nin²⁷⁶ naklettiğine göre İmam Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "Subhanallah! Ebû Hanîfe; ilimde, verâda, zühdde, âhiret yurdunu dünya hayatına tercih etmekte öyle bir konumda idi ki, Ahmed (kendisini kastediyor) ona ulaşamaz.²⁷⁷ Halîfe Ebû Cafer onu kadı yapmak için kırbaçladığı halde o yapmadı."²⁷⁸

El-Evzaî: "Müşkil meseleleri en iyi bile Ebû Hanîfe'dir."

Cafer es-Sâdık: "Ebû Hanîfe, beldesinin en fakîhidir."

Vâkidî: "İmam Malik, içinden çıkamadığı meselelerde Ebû Hanîfe'nin fetvâsı ile amel ederdi."

Süfyân Sevrî: "Biz Ebû Hanîfe'nin önünde, şahinin önündeki serçeler gibiydik. Ebû Hanîfe, âlimlerin efendisidir."

Yahya b. Maîn: "Ashâbımız (ehl-i hadîs), Ebû Hanîfe ve ashâbı hakkında ifrata kaçıyorlar/ileri gidiyorlar."²⁷⁹

"Sünen" sahibi Ebû Dâvûd es-Sicistânî: "Allah Mâlik'e rahmet eylesin, o imam idi. Allah Ebû Hanîfe'ye rahmet eylesin, o imam idi."²⁸⁰

İmam Malik ve İmam Şâfiî'nin İmam Azam Ebû Hanîfe hakkındaki kanaatleri: Ahmed b. es-Sabbâh, İmam Şâfiî'den şöyle rivâyet eder: İmam Mâlik'e, "Ebû Hanîfe'yi gördün mü?" diye soruldu. İmam Mâlik: "Evet! Öyle bir zat gördüm ki, eğer şu direklerin altın olduğunu iddia etse, bu iddiasını delilleriyle ispat ederdi."²⁸¹

²⁷⁶ Zehebî, *Menâkıb-i Ebû Hanîfe*, s.112-113.

²⁷⁷ Bu rivâyette de açıkça görüldüğü gibi ehl-i hadîs ve cerh ve ta'dilin imamı, İmam Ahmed b. Hanbel; İmam Ebû Hanîfe'yi methetmiş, hatta kendisinden daha üstün olduğunu açıkça söylemiştir.

²⁷⁸ Kadılık yapması istendiği halde bundan şiddetle kaçan İmam Ebû Hanîfe'nin değerini ve yaptığı bu işin önemini İmam Ahmed çok iyi anlar. Çünkü kendisi de, "Kur'an mahlûktur" denmesi istendiği halde bundan kaçınmış ve iki yıla yakın hapiste kalmıştır.

²⁷⁹ Bütün bu rivâyetler için bkz: Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.29, s.417-445; Tahânevî, *İ'lâû's Sünen*, XVIII/9004-9014.

²⁸⁰ Zehebî, *Menâkıb-i Ebû Hanîfe*, s.120; Kevserî, *Te'nîbü'l Hatîb*, s.140.

²⁸¹ Zehebî, *Menâkıb-i Ebû Hanîfe*, s.77; *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, c.6, s.399.